ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

15 ДИНАРА 1952

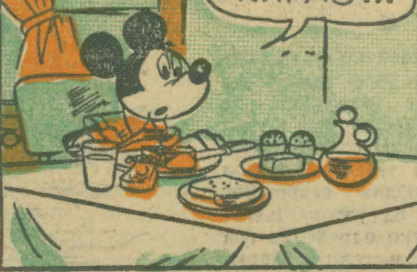
ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

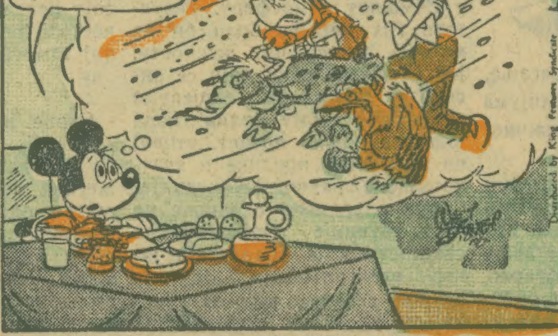
Година XIX — Број 308 — Субота, 23 новембар 1957

СТРИЦ МРГУД у гостима код МИКИЈА

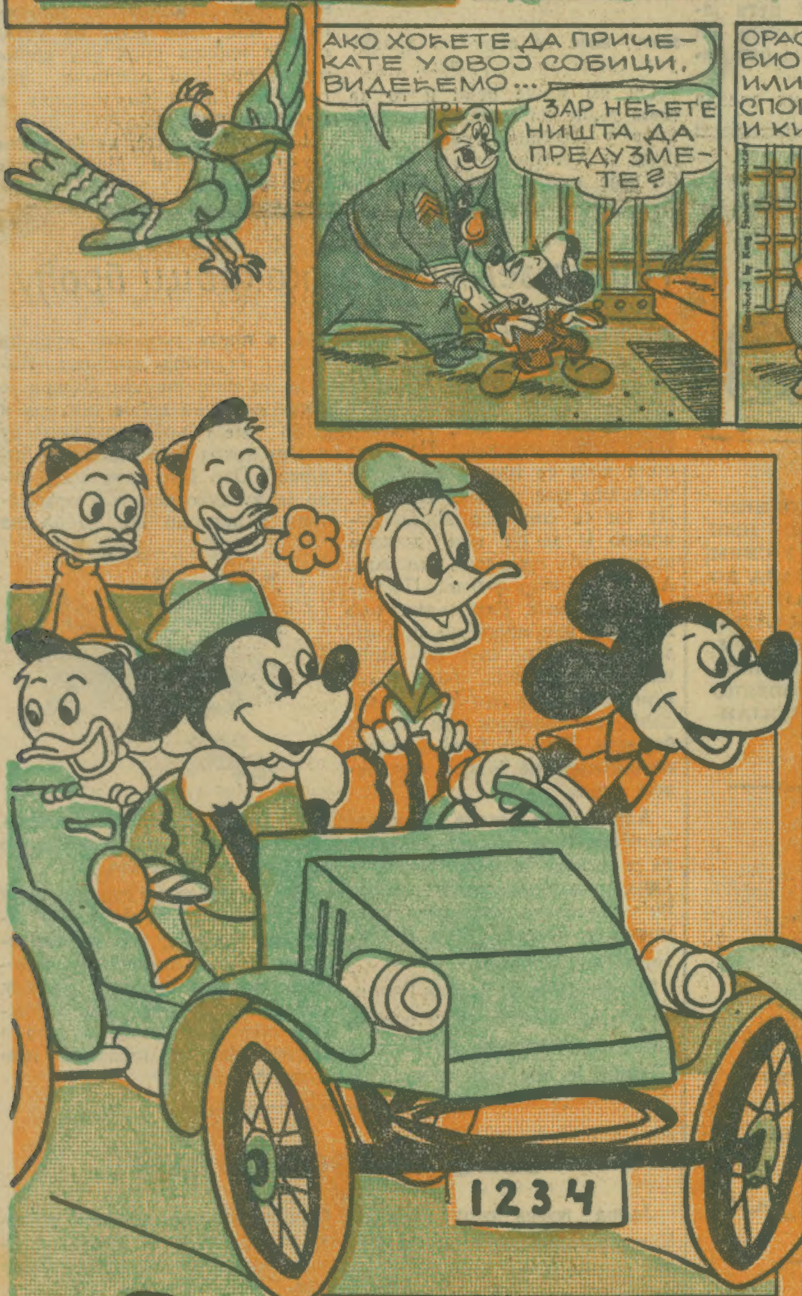

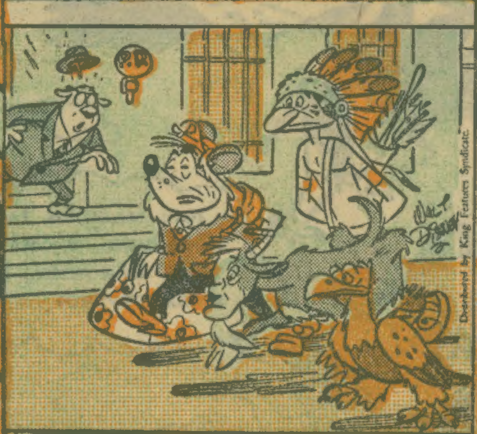

У овом броју:

А.Т.

Тајна Сунца

Сунце је, као што је свима познато, Земљи најближа звезда. Па ипак, човечанству је требало неколико хиљада година да открије ову чињеницу. Јер, мора се признати, тешко је било наћи неку сличност између сјајног, топлог Сунца и хладно светлуцавих звезда.

Количина енергије коју примамо од те нама најближе звезде огромна је: грубо узета и претворена у електричну, она износи један киловат на сваки квадратни метар Земљине површине. Усто, Земља добија само незнатан део сунчевих зрака; остала енергија губи се у васиони.

★

Откуд долази сва та енергија?

Средином прошлог века, између астронома и геолога водио се дуг и жучан рат. Суштина спора била је у овоме: ниједан науци познат извор енергије не би могао да „одржава" Сунце за онај временски период откад, по тврђењу геолога, Земља постоји. Ако је Сунце, например, од угља, оно би изгорело за неколико хиљада година. Астрономи су лупали главу и најзад одлучили да сунчева енергија долази услед лаганог процеса скупљања његове масе под утицајем сопствене теже.

Али, ако се Сунце скупља, онда је оно морало некад бити много веће, а прорачуни су показали да би, ако је та теорија тачна, пре 50 милиона година оно било толико велико да би својом масом обухватило и нашу планету. Геолози су се потсмевали овој теорији астронома, саветујући им да потраже неко боље објашњење, или бар да том броју додаду још коју нулу.

Све до откривања појаве радиоактивности, астрономи нису знали да су гигантске залихе Сунчеве енергије „затворене" у самим атомима његове масе. Али, како Сунце „извлачи" енергију из материје која га сачињава?

Сунчева маса садржи многе обичне елементе. Неки од њих, радијум например, по природи су нестабилни и стално испуштају енергију, све док се сами не претворе у неки од елемената који су мањи „расипници", као што је то олово. Али, ни радијум не може да одаје толико огромну количину енергије током једног тако дугог периода. Сунце мора да „поседује" тајну ослобађања енергије из неке „обичне" материје.

★

Први кључ за расветљавање ове тајне добијен је 1868 године, кад је, помоћу новопронађеног спектографа, у Сунчевој маси откривен и један дотле непознат елемент. Нови елемент добио је име „хелијум". После упорног трагања, незнатне количине хелијума откривене су и у Земљиној атмосфери.

Данас знамо да је хелијум уствари „пепео" који преостаје кад се атоми водоника стопе у пећи коју претставља Сунце. Ова врста „горења" бескрајно је бурнија од обичног сагоревања; то је пре атомски него хемиски процес и одвија се дубоко у Сунцу, под притиском и температуром који су ван домета наше маште.

У Сунцу има много више хелијума и водоника него свих осталих елемената заједно. Сваког секунда, око четири милиона тона ове материје претвара се у енергију. Ослобођена енергија пробија себи пут до Сунчеве површине, стотинама хиљада километара навише, а тада се, у облику светлости, топлоте и других врста зрачења, распростире кроз васиону.

Још ниједан човек није видео, нити ће икад видети, цело Сунце. Само један мали део његовог зрачења — уска трака видљиве светлости — пробија се кроз Земљину атмосферу, која, као филтер, задржава рендгенске и ултравиолетне зраке, који би нас иначе без престанка бомбардовали. Без те заштите, сви бисмо, колико год нас је на свету, за неколико минута умрли од акутних сунчаних опекотина. Напори да се сагради и у васиону пошаље Земљин вештачки сателит чине се добрим делом и због тога да се, по могућности, измере све врсте и интензитет сунчаних зрачења, и то пре но што уђу у Земљину атмосферу. Резултати тих мерења били би од велике практичне важности, јер Сунчеви зраци који се апсорбују у горњим слојевима атмосфере имају велик, мада још недовољно познат, утицај на временске прилике и краткоталасне радиокомуникације. Сунце повремено одашиље на гле ерупције ултравиолетне светлости које доводе до јаког електризовања горњих слојева ваздуха, тако да долази до прекида дуготаласних радио-веза.

Утврђено је, такође, да је Сунце, моћан, мада неравномеран, радио-одашиљач. Његове спољашње слојеве потресају снажне буре, које се телескопом виде као црне пеге. Из извесних разлога, те сунчане пеге делују као јак генератор радио-таласа.

★

Последњих година, научници су успели да сниме филмове о површини Сунца; убрзавајући их приликом пројектовања на платно за неколико стотина пута, они могу да прате бурне процесе који на Сунцу трају часовима, а захватају масу од милиона и милиона кубних метара. Неки од тих филмова просто уливају запрепашћење и, ако тако може да се каже, страхопоштовање: на њима се виде џиновски гејзери црвено усијаних гасова, који шикљају по 160.000 километара увис, и лукови белоусијаних гасова који би могли да покрију дванаестак планета као што је наша Земља. Посматрајући их, човек види деловање снага које су потпуно ван наше моћи схватања: кос зрак бело усијаног гаса, например, који избија у дугом, благом луку, достиже своју највишу тачку, а затим се враћа по већ пређеном путу — као граната која би се, достигнувши врхунац, наједном одлучила да се врати у цев топа из кога је испаљена. Понекад се, пак, хиљадама миља изнад Сунца виде водопади усијане материје који се изливају незнано откуд, као да су настали негде високо у сунчаној атмосфери.

★

Сунце је потпуно у гасовитом стању и због тога човека изненађује чињеница да његова површина има тако оштро одређене границе. Посматран кроз телескоп, његов обим има облик савршеног круга. Један од узрока његових тако оштро одређених граница лежи у његовој огромној тежи, која је 28 пута јача од Земљине. На Сунцу би човек од 80 килограма био тежак преко две тоне.

Мада се сјај многих звезда повећава и смањује, светлосно и топлотно зрачење Сунца мало се изменило током историје човечанства. А шта ће бити у будућности? Шта ће се догодити кад Сунцу негде кроз десет милијарди година — или коју милијарду пре или касније — понестане горива? Помислило би се да ће Сунце тада постепено да се хлади, да постаје бледоцрвено и најзад да се угаси. Али, та претпоставка,, која се логично намеће, није тачна. Сунце се не хлади; оно се загрева. Уколико током милијарди година Сунце буде трошило своје „погонско гориво" — водоник, и његов се пепео — хелијум буде нагомилавао око Сунчевог језгра, утолико ће се повећавати јачина и темпо реакције. После једног периода од свега пет милиона година, оно ће за сто пута повећати свој сјај, тако да ће Земљу и остале унутрашње планете једноставно претворити у лопте сјајне лаве. И тада ће се брзо скупити у сићушну звезду, која ће имати пречник од свега неколико хиљада километара. Оно ће још бити светло, али ће зрачити само нешто мало више топлоте од оне коју даје пун Месец.

Тако бар каже последња теорија о будућности Сунца; тврдити да је то тачан опис онога што ће се десити, било би одвише смело и пренагљено. У сваком случају, за следећих неколико хиљада година не треба се бојати да ће се Сунце угасити или да ће експлодирати.

Збунио би се...

Замислите да неко са Земље оде на какву другу планету на којој можда има интелигентних бића и они га упитају: шта је риба? Шта би им он одговорио?

Ништа лакше! — рећи ћете. — Казаће им, например, да риба цео свој живот проведе у води. Али, ми добро знамо да има и риба с неком врстом ногу, које се веру по дрвећу у потрази за инсектима.

Он им може рећи и то да риба дише на шкрге. Али, зар нису у Африци, Јужној Америци и Аустралији нађене рибе које имају плућа? Кад би се ове рибе дуго задржале под водом, угушиле би се.

Или ће рећи да риба има крљушти. Али, ни то не важи за све рибе. Има их приличан број које су без крљушти.

А када би почео да говори о облику риба, ту би тек наш путник запао у незгоду. Колико ту само има разноврсних облика! Има великих риба, тешких педесет килограма, па и више, за које би се рекло да имају само главу, без трупа. С друге стране, јегуља има ситну главу а веома издужен труп. Постоје и рибе које су шире него дуже, па рибе с тако чудним обликом тела да их не можете ни са чим упоредити. Има риба које као да су „дошле с Марса". Оне имају главу сличну крављој, ноге као гмизавци, а тело им личи на неку кутију, док је кожа сва „прошивена" плочицама. Кад узме воду на уста, она је избаци кроз два крупна отвора иза предњих „ногу", што личи на направу с млазним погоном.

Као што видите, не би било лако објаснити Марсовцима шта је риба!

Од следећег броја наш нови стрип

ТРИ ПОРАЗА ПЛАМЕНЕ СТРЕЛЕ

Тешко земљи куд скакавци прођу

Скакавац-женка снесе око 200 јаја сваке јесени. Али, то не значи да ће се из свих излећи скакавци. Па и од оних који се излегу многи ће пропасти пре но што одрасту. Да би се одржала врста, довољно је да од њих доживе зрело доба само два скакавца. А тако обично и бива. По мишљењу неких стручњака, око 20 отсто јаја пропадне при изласку младих, око 60 отсто младих скакаваца угине у самом почетку, а око 5 отсто касније, од паразита или разних болести. Тако се број скакаваца одржава на једном одређеном нивоу

Али, шта се догађа кад нарочито повољне околности учине да се излеже већи број младих? Тада долази до великих миграција скакаваца, кад се небо замрачи од њихових јата. Резултат тога сви знамо.

Године 1870, на Велике Равнице у САД напали су скакавци. Један текст из тога доба каже: „Земља је пре њих личила на рај, а после њиховог одласка остала је пуста дивљина. Ништа им није умакло. Земља је изгледала као после пожара и само рупе у њој показивале су где су некад биле стабљике биљака". Ово јато скакаваца било је дугачко око 500 километара, а широко 170. Дебљину му је износила 700 метара. Сматра се да је у њему било преко 100 билиона скакаваца.

И сада скакавци причињавају велике штете, нарочито у Африци и Азији, док их савремена техника успешно контролише на другим континентима. Али, прошла су времена огромних облака ових штеточина и катастрофалних последица њиховог наиласка.

Као морепловци

Једна група стручњака из Калифорније, проучавајући рибе, дошла је до открића да се оне приликом миграције управљају према Сунцу. Још раније је један немачки научник дошао до закључка да рибе имају у себи неки „сунчани компас" који им помаже на њиховим дугим путовањима преко океана. Рибе се могу привићи да се у затвореним базенима крећу без обзира да ли је дан или ноћ, али кад се нађу на океану управљају се према Сунцу. За време облачних дана и у току ноћи, оне греше у правцу, па га исправљају доцније, кад се Сунце појави.

Ови стручњаци сматрају да неке рибе, као лосос и јегуља, имају још неки сличан механизам.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК СТОЈИЉКО СТОЈИЉКОВИЋ, БЕОГРАД, МАКЕДОНСКА 31. — ИЗДАЈЕ И ШТАМПА „ПОЛИТИКА", ШТАМПАРСКО-ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ, БЕОГРАД, МАКЕДОНСКА 31 — ТЕКУЋИ РАЧУН БРОЈ 101—Т—935. ПОШТ ФАХ 134. —

ПРЕТПЛАТА ЗА НАШУ ЗЕМЉУ: ГОДИШЊА 700, ПОЛУГОДИШЊА 350 ДИНАРА. ЗА ИНОСТРАНСТВО ГОДИШЊА 1.000, ПОЛУГОДИШЊА 500 ДИНАРА. РУКОПИСИ СЕ НЕ ВРАЋАЈУ.

Јачи од стења и камења

Лишаји су пионири природе. Ова необична животна заједница гљива и алги ствара киселине које разједају камење и

стење и претварају их у растреситу земљу. Као последица овог процеса, наместо пустих крајева постају предели у којима може да расте дрвеће и цвеће.

СРЕБРНА ХРАНА

Једна од најнеобичнијих намирница је, бесумње, сребро! Широм Индије једу се честице

сребра уз другу храну. Верује се да сребро повољно делује на срце и чини организам јачим и отпорнијим.

КУКУРУЗ ЗА ПРОИЗВОДЊУ ПЛАСТИЧНИХ МАСА

Амерички агрономи успели су да одгаје једну сорту кукуруза која ће бити веома погодна за индустриску прераду. То је, уствари, нова култура кукуруза зубана, која садржи и до 80% нарочите врсте скроба, званог амилоза. Насупрот обичном кукурузном скробу, амилоза се може употребити за производњу веома отпорног влакна, пластичних маса и другог. Овај скроб је погодан и за јело.

ТАКО КАЖУ...

Стручњаци са Универзитета у Мичигену, употребљавајући радиоактивне бактерије, открили су да се при обичном прању стакленог посуђа уклања 99 процената разних микроба, а готово исто толико са порцеланског и челичног. Алуминијумско и пластично посуђе знатно је штетније по здравље, јер се с њега приликом прања уклони само око 55% микроба, а највише 85 отсто.

НИЈЕ БИЛО КАО САДА

Резултати досадашњих научних проучавања у оквиру Међународне геофизичке године показују да је Америка у дав-

на времена била за око 1.600 километара ближа Европи, а да се Индија налазила јужно од полутара.

ФЛАШ ГОРДОН
ЗАРОБЉЕНИК ЉУДИ ИЗ СВЕМИРА

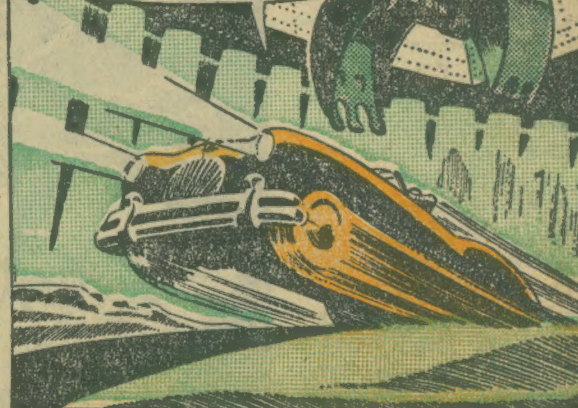

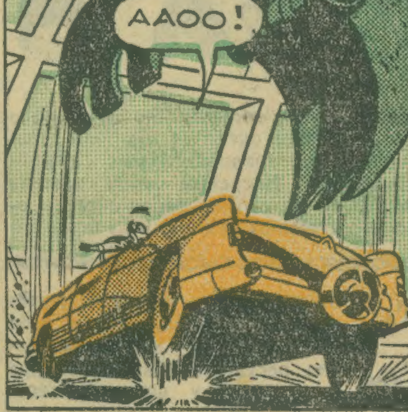

КОКОШКА ИЛИ ЈАЈЕ?

Шта је прво постало: пиле или јаје? Научници се слажу да су птице имале своје потомке у гмизавцима. А гмизавци су се легли из јаја милионима година пре но што је полетела прва птица.

ШЕСТОПРСТИ ГРАЂАНИ

Пре неколико векова, један човек и његова жена, обоје с неколико „сувишних" прстију, основали су село Цервера де Буитраго, у Шпанији. Ускоро су им се придружили и други парови који су имали већи број прстију од нормалног и отада никоме није било дозвољено да се настани у селу ако није имао бар једанаест прстију на рукама. Захваљујући овој забрани и склапању бракова искључиво међу мештанима, ова чудна особина постала је, наслеђем, стална одлика. Данас сви становници овог села, око 300 њих, имају од шест до девет прстију на једној руци.

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

Пре Лајке...

Прве жртве ваздушног путовања — Први падобранац

У нашем листу писали смо о Жозефу и Етјену Монголфјеу, синовима фабриканта хартије из Анонеја, у Француској. Они спадају међу прве људе који су дошли на мисао да искористе дизање загрејаног ваздуха за покретање свога балона. То је било 4 јуна 1783 године у њиховом родном месту. Успели су и срећно се вратили на земљу.

После њих, и други су покушавали да узлете, али су се ти подухвати несрећно завршавали. У септембру исте године, Етјен Монголфје поново је кренуо у ваздушни океан. Његов балон био је обојен златном и плавом бојом. С доње стране била је привезана плетена кор-

па у којој су се налазили: овца, петао и пловка. И овај је подвиг успео. Али, колико је то важно за историју првих летова у васиону, толико је и занимљиво да су овца, петао и пловка биле прве животиње које су се винуле у толике висине. Далеко пре славне Лајке.

И други су и даље покушавали да узлете, али с мање успеха.

Године 1785, Франсоа Бланшар је с пратиоцем прелетео Ламанш, од Довера у Енглеској, до Калеа у Француској. Смели путници замало нису настрадали. Ово је сматрано за велики успех, па се они одважише да се и врате истим путем. У ваздуху се балон покварио и срушио у дубину. Обојица су остали мртви. То су биле прве жртве ваздушног путовања.

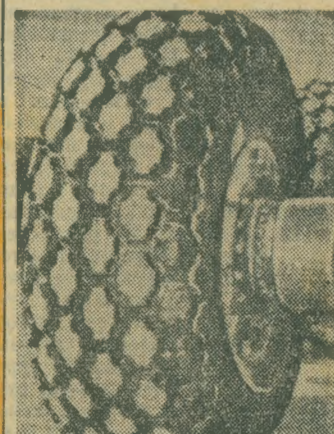
Ово је навело друге да измисле справу која би им помогла да се спасу у невољи. Уствари, то је била идеја о падобрану, која се везује за име професора Ленормана, из Монпељеа. Он је био први човек који је срећно скочио с првог спрата своје куће на улицу држећи се рукама за дршке два јака кишобрана. Он је, заправо, био први падобранац.

Занимљиво је напоменути да је Енглез Грин знатно допринео у тим временима да се упозна атмосфера. Своје балоне

пунио је гасом ацетиленом. Ти балони названи су грињијерима. Сам Грин извршио је 1600 ваздушних летова.

ЏИНОВСКЕ ГУМЕ

У нафтоносним пределима Арабије употребљавају се камиони с гумама џиновских размера. Свака од њих састоји се од преко пола тоне гуме, а пречник јој износи готово три метра. Камионе са оваквим гумама имају претежно пумпне станице у удаљенијим местима песковите пустиње.

УМЕСТО ОРАХА — ЛОПТИЦЕ ЗА ГОЛФ

У Бупсбеју, у САД, пронађена је једна веверица која је за зиму сакупљала необичну „храну". Она није хтела ни да погледа орахе, жир или ма шта слично, већ је са оближњих терена за голф односила лоптице, кад год би јој се за то указала прилика. Кад је ово њено јединствено складиште „хране" откривено, у њему су биле 173 лоптице.

Кад атоми побегну...

То се догодило у једном великом предузећу у Тексасу у коме се израђују гвоздене конструкције. Као што се сломљена човечја кост ставља под рендгенски апарат да би се видела пукотина, тако се гвожђе излаже дејству радиоактивних изотопа да се утврди нема ли у њему пукотине. И ово предузеће, као и друга сличне врсте, користи се у ту сврху кобалтом 60, цезијумом 131 и иридијумом 192, услед чега је и дошло до несреће, која нам открива у којој све мери може да буде опасан рад с нуклеарном енергијом.

На дан 13 марта ове године, Џексон Мек Веј, помоћник шефа лабораторије, отворио је пошиљку радиоактивних пастила, у којима се налазио иридијум 192. У једној чаури величине малог прста било је десет пастила, свака мајушна колико семенка зрна грожђа. Све пастиле заједно биле су тешке сто грама, али тежина заштитног омотача од олова износила је 360 килограма.

Док је отпакивао пошиљку, Мек Веј се налазио иза дебелог заклона од оловних цигала и песка. Радио је на отстојању, уз помоћ механичких руку. Кад је расцепио чауру да би извукао пастиле, две су се распале. Због чега се то догодило, нико није у стању ни данас да објасни. Одмах је казаљка показивача радиоактивности у тој просторији скочила на највишу тачку — 500 рендгена (зрачење од 500 рендгена у току једног сата довољно је да код човека проузрокује смрт). Истог тренутка, аутоматски је дат знак за узбуну. Упалила се црвена светлост и звонца су одјекнула.

Мада је радиоактивна прашина могла да продре кроз заштитни зид, Мек Веј је остао на месту. Требало му је четири минута да покупи просути прах и затвори га у оставу с херметичким вратима. Тек тада је јурнуо напоље.

Трчећи, збацио је с лица маску, скинуо радно одело и одмах обукао цивилно. Затим је излетео из лабораторије, залупивши за собом метална врата. Пошто се окупао у топлој води, обавестио је директора предузећа о несрећи и овај је наредио да се сместа приступи прегледу четворице људи који су радили у близини окужене просторије.

У почетку се нико није узнемиравао, јер су специјални откривачи који су се налазили у радним оделима ове четворице показали незнатно повећање радиоактивности. Међутим, до несреће није дошло на очекивани начин. Понесене промајом, честице иридијума 192 изишле су из лабораторије, ушле делом у канцеларију, а делом продужиле ван зграде.

Овако разнета количина радиоактивног материјала није била већа од једног милиграма, али се брзо осетила на простору од 250 квадратних километара. Не знајући шта се догодило, директор Нортвеј и остали службеници и даље су долазили у канцеларију. Наредних дана, неколико посетилаца и људи који су случајно прошли поред зграде понели су са собом радиоактивну прашину. То је, несвесно, учинио и Мек Веј. Пошто је изишао из директорове канцеларије, затровао је свој аутомобил, затим патос у својој кући, зидове, намештај, па чак и играчке своје најмлађе ћерке. Потапајући мужевљево рубље заједно са осталим, жена је допринела да се окужи све.

Исто вече, супрузи Мек Веј пошли су у посету неким својим пријатељима, на чијем су поду и столицама остале радиоактивне честице.

И директор Нортвеј и два друга службеника однели су, ко више ко мање, радиоактивне честице својим кућама.

Месец дана касније, Нортвеј и Мек Веј почели су да повраћају, а на телу су им се појавиле опекотине. Иако су одмах после несреће отишли лекару, збацивши претходно старо одело, кад год би му поново дошли одела су им била заражена радиоактивном прашином. Несрећни људи живели су са својим породицама у окуженим кућама, што нико није могао да претпостави. Тек касније дошло се до сазнања на који је начин иридијум 192 доспео у њихове домове. Сви су одмах пресељени у хотел и почело је раскужење њихових станова. То је чињено у највећој тајности.

Кад су стручњаци с Гајгеровим бројачем ушли у стан Мек Веја, утврдили су да је 90 отсто ствари затровано. Приближавајући бројач ципелама, чарапама, јастуцима, радиолози су били запањени видећи како апарат реагује.

И људи су били подвргнути сличном прегледу. Чим би бројач открио да у нечијој пети или прстима постоји затровање, несрећник је морао тај део тела да потопи у топлу воду и да га опере сапуном, али само благим додиром, како се отров не би утрљао у кожу. После овога, радиоактивност је ишчезавала, али неколико часова касније опет би се појавила и тада би се поступак понављао.

При прегледу Нортвејовог пса, Гајгеров бројач је такође показао недозвољену количину радиоактивности. Прво су одлучили да пса убију, но неко се сетио да му ошиша длаку. После тога, пас више није био опасан.

Све до 2 маја ове године, о несрећи се у јавности ништа није знало. Али, кад се то већ прочуло, међу грађанима је настала паника. Сви који су у међувремену били у додиру са члановима породица Мек Веј и Нортвеј тражили су преглед и помоћ радиолога. Суседи су их избегавали, а њихова деца привремено су отстрањена из школе.

Највећи страх обузео је чланове породице Елен, код које су Мек Вејови били оне вечери кад се несрећа догодила. И заиста, Гајгеров бројач је открио да су Мек Вејови оставили у кући својих пријатеља извесну количину радиоактивног цезијума, али која, срећом, није била опасна по здравље.

Отсек за јавну хигијену града морао је у више махова да даје умирујуће изјаве, али се духови задуго нису стишали. Нарочито су били узбуђени они грађани који станују у близини предузећа за израду гвоздених конструкција. Они су у више махова тражили да се предузећу забрани рад.

Па ипак, најтеже је породицама Мек Веј и Нортвеј. Њихови чланови живе изоловани од света. Пријатељи их избегавају, сви беже од њих као да су заражени кугом, а они с нестрпљењем чекају да то најзад престане и да продуже с ранијим животом.

Ово је један пример како и најмање количине радиоактивног материјала могу да угрозе здравље људи. Њима се, можда, неће ништа десити. Кажемо „можда", јер се данас још не зна тачно какав је утицај радиоактивног зрачења на живи организам. Овај случај ће можда бити само опомена људима који убудуће буду радили на сличним пословима.

Неком рат, неком брат...

Људи обично цене инсекте према њиховој спољашњости, а мало обраћају пажњу на користи које им поједини од њих чине. Мала бубамара, због свог лепог изгледа, ужива опште симпатије. То доказују многа имена која су људи дали овом инсекту, а било је чак и песника који су му дали места у својим лирским творевинама. Ову пријатну бубицу нарочито воле деца.

Рекосмо „пријатну"... Но, она је само наизглед таква. Њено стварно понашање нема никакве сличности с њеним изгледом. Од тренутка кад се излегу, бубамаре почињу да нападају друге инсекте и да тамане њихова јаја. Као ларве, оне немилице прождиру све који су мањи и слабији. А тек кад се развије у праву бубу, њен огроман апетит и снажне вилице долазе до пуног изражаја.

Но, самим тим, овај баук за друге инсекте постаје користан сарадник човека. Најсрећнији би био онај вртар који би био у стању да на неки начин регулише „рад" бубамара на тамањењу штетних инсеката.

Крајем прошлог века, у Америци се појавио један инсект који је почео да чини чуда на плантажама памука. Он је био дошао из Аустралије и претио је да потпуно уништи памучну индустрију. Тада је један агроном отишао у Аустралију, не би ли нашао природног непријатеља ове напасти. Убрзо је открио да се једна врста бубамара храни овим инсектима, па је пренео у Калифорнију око 500 примерака. За веома кратко време бубамаре су се размножиле и размилеле

по плантажама памука. То је истовремено био крај инсекта-штеточине.

ЛАЖНО ОКО

— Из кинеског народног хумора —

Једнооки Чу, зеленаш из Учана имао је толико кућа и магаза да су се оне простирале по граду у дужини од десетак лија (ли је мера за дужину, нешто већа од пола километра). Није у граду било човека богатијег и веће тврдице од Чуа. Учански сељаци и кули нису се ослобађали дугова код једнооког и јао је било ономе ко би задоцнио с плаћањем камате: зеленаш није хтео ни да чује за какво одлагање. Па ипак, старом Јуу пошло је једанпут за руком да приволи Чуа да му одгоди плаћање дуга. Ево како се то догодило.

Дошао Ју код Чуа у незгодно време: зеленаш је био позвао неколико пријатеља на чашицу вина. Незгодно било Чуу да пред друговима, без икаквог разлога, одбије старцу његову скромну молбу — да му одложи плаћање до средине јесени.

— Добро, Ју, нека буде по твојем, — одговори му зеленаш кикоћући се — али прво треба да одгонетнеш једну загонетку: које је моје око право, а које стаклено.

У граду се знало да је Чу недавно путовао у Пекинг и да су му тамо ставили стаклено око. Његове слуге причале су да је лажно око толико слично правом да их човек није могао разликовати. И мада стари Ју, иза леђа, никад није називао зеленаша другим именом до „једноока корњача", ниједном му није пало на ум да загледа које око недостаје Чуу, лево или десно.

— Па, Ју, погађај! Што ћутиш? — рече му Чу.

Зеленашеви гости искупили су се око старца и стали да га задиркују:

— Шта је, Ју? Не можеш да погодиш?

Ју подиже руку и, упркос томе што је Чу седео леђима окренут према светлости, показа на десно око и рече:

— Лажно!

Чу је био толико запрепашћен да није могао ни речи да прозбори. И његови гости били су не мање зачуђени.

— Ми, његови другови, па нисмо могли на први поглед да погодимо које је које око. Како си ти, прост сељак, одмах погодио? — питали су Јуа.

— Једно око поштованог Чуа гледало ме је са сажаљењем, — одговори им Ју. — Одмах ми је било јасно да је то лажно, стаклено око.

Гости су прснули у смех, а и Чуу није остало ништа друго до да се на силу насмеши. Ипак, било му је неугодно да не одржи реч коју је дао пред гостима. И тако је стари Ју успео да одложи плаћање дуга.

Отада се у Учану каже: „Ако око богаташа са сажаљењем гледа сиромаха, онда је то око — стаклено".

Ваздух — ледоломац

У Шведској је испробан један нов метод који ће омогућити да се стално одржава слободним пролаз кроз лед. Наиме, на дно се полажу цеви од пластичне материје, у које се убацује компримирани ваздух. Цеви су избушене на више места. Избијање ваздуха кроз њих чини да се ка површини пење топлија вода из дубине и отапа лед, спречавајући да се он поново образује. Проналазачи овог метода тврде да је он економичнији од употребе бродова-ледоломаца.

И ПОРЕД 80 ГОДИНА...

Мабел Кертис, стенографкиња из Лондона, остала је недавно без посла и сада тражи ново место. Ово само по себи не би било ништа необично ако се не зна да она има 80 година и да је прабаба. Мабел Кертис је, бесумње, најстарија чиновница у Великој Британији, па ипак не намерава да се „преда" докле год је у стању да ради пуних осам часова дневно. Иначе, на послу је веома савесна, а у брзини стенографисања још и сада превазилази просечног стенографа.

„РАЊЕНА" ПОДМОРНИЦА

Недавно се вратила у своју базу прва америчка атомска подморница, „Наутилус". Она је провела пет и по дана пловећи испод ледене коре на Арктику, преваливши притом 1.500 километара. Кад је исловила, на њеном предњем делу налазила се рупа од око пола метра у пречнику. Сматра се да је подморница задобила ову „рану" у судару с неком леденом сантом.

Све што се односило на јавни ред и на међусобне грађанске односе, одређивало се разним наредбама. А те наредбе објављивао је варошки магистрат на јавним местима, прибијао их на плотове по улицама и раскршћима. Тако је то било већ почетком XVIII века у граду Будиму, заправо у Табану, како се називао српски део Будима, па у Сентандреји, Петроварадинском Шанцу, каснијем Новом Саду, у предграђима Темишвара — и свуда по градовима где су Срби имали своју варошку управу. Те наредбе говоре о разним стварима: обавештавају, саветују и забрањују. И из онога што саветују и забрањују најчешће и дознајемо како се живело и шта се радило у оном нашем друштву које се тек изграђивало и постепено издвајало у грађанско. Како се проводило кад није било заузето радом, у чему је тражило разоноду, и то се види из тих старих наредаба. А да се људи нису увек ни одмах покоравали ономе што је наређивао варошки магистрат, показује то што су наредбе често понављане, неки пут и годинама.

У оним градовима који су били опкољени бедемом и имали капије, магистрат је одређивао и време кретања. У Будиму, например, лети се могло кретати по вароши до 9 сати увече, зими до 8. Био је то као неки „полициски час". Када он наступи, по варошким сокацима зашле би страже и ноћобдије, које су будно пазиле да се одржавају магистратске наредбе. Већина грађана свакако их се придржавала, али се види да је било доста и оних који су више волели да се „безделно по сокацима скитају, чине кавге и противе се ноћној стражи". Такви су се обично изговарали да су се само „шетали по пољу", но варошка власт није трпела никакве ноћне шетње ни ремећење ноћног мира.

Зими је било лакше „отрпети" ову забрану кретања, лети много теже. Тада би се, упркос забрани, и после девет сати увече повело коло негде на гумну, праћено песмом и свирком виолине. Али магистрат је, сматрајући да је ноћ одређена за почи-

нак а дан за рад, строго забранио „да не има пред механом бити свирке, да се коло не хвата по гумни", да гусле не свирају по дућанима, и да се ту још и „танцује". И заиста, током дана било је исувише рада. Калфе, занатлиски подмладак, радиле су од 4 сата изјутра до 9 увече и тада се морало ићи на спавање. Сваки ноћни излазак после одређеног сата сматрао се скитањем, и кад би се калфа, например, после тог времена појавио изван куће морао је да плати прилично велику глобу.

Мајстори-занатлије и њихове калфе били су организовани у еснафима, којима су припадале и занатлиске породице. Сав друштвени живот развијао се унутар тих организација, које су имале своја строга правила и будно пазиле да се ниједан њихов члан о њих не огреши. Између еснафа је постојала суревњивост. Најуваженије место у друштву заузимао је најстарији еснаф; он је у литијама имао прво место, а то је у оно време значило врло много. Због тога је између еснафа долазило и до сукоба, јер су често један другом оспоравали првенство.

Сваки еснаф је имао током године своје свечаности: поводом примања новог мајстора или произвођења калфе у мајстора, па затим избор новог цеховског старешине и преношење „цеховске ладе" (сандука у коме су се чували списи и новац) у дом новог старешине. Тада су приређиване гозбе, певало се и свирало, али све у оквиру еснафских правила. Свака и најмања грешка или преступ кажњавани су. Нико никога није смео да вређа; пазило се на свачије понашање, нарочито млађих према старијима. Еснаф се дубоко увлачио у живот сваког члана: мргодио се ако се који боље носио, ако је јео више него што се сматрало да је потребно, и безобзирно кажњавао.

Трговци су били слободнији. У њиховом кругу и почело се стварати имућније грађанство које се по начину живота све више угледало на племство. Занатлије су живеле скромно и у њиховој средини дуго су се чували старовременски обичаји. И трговци и занатлије међусобно су се називали „господарима". Они угледнији и имућнији, за разлику од „малих", називани су „велики господари", „поштени господари", тј. поштовани. Таквима су се обраћали наши стари књижевници, молећи од њих помоћ да би могли штампати коју своју књигу.

Већ у првој половини XVIII века трговци су одлазили на далеке вашаре, у Венецију, Беч, Лајпциг, Краков и у друге велике градове у страним земљама. Био је то велики догађај не само за трговца који је одлазио и његову породицу, него и за целу варош. За такав „поход" вршиле су се велике припреме, јер ко зна да ли ће се човек икад више вратити с далеког пута. Отићи колима од Будима или Новог Сада до Кракова и Венеције, било је исто као и отиснути се лађом на бескрајно и неверно море. Кад су се враћали, они су са собом доносили не само новац, него и много нових вести, много занимљивих прича које су се препричавале по читавој вароши. У оно време кад је књига било врло мало, то је била најлепша духовна разонода.

А чиме су се деца занимала? У Будиму су Срби већ почетком XVIII века имали школу. Тражили су учитеља, да им учи децу, да се не би „скитала по сокацима". Требало је да их он и надзире и помало упућује у мудрости живота. Међутим, само је мали број деце ишао у школу. Деца су се и даље занимала својим играма. Било их је које су се играле лоптом, направљеном од крпа или од коже. Али, највише је било једноставних игара, праћених песмицама. Чим би, у рано пролеће, окопнео снег, деца би преплавила пољанице и чиста места по уличицама. Свако годишње доба имало је своје дечје игре. Тако, например, пролеће: чигу, дугмета, репице (с лоптом), коњица, чик-чорбу, лончић, врапца, јандеду и друге. Деца су и тада играла жмуру и кликере, које су сама правила од земље. Што се тиче играчака, у тадањим дућанима могле су да се купе: звечке, дромбуље, фруле. Био је то велик догађај кад би дете добило неку од тих ствари.

Магистрати су објављивали своје наредбе и строго пазили како се грађани владају и чиме се занимају. Сватови су увек били најбучнији. Била је то радост и за породицу и за суседе, а и за децу, која су из прикрајка посматрала како се старији забављају. Гледало се да сватови буду што богатији, без обзира што су понеки после њих једва успевали да се материјално опораве. Магистрати су узалуд опомињали да сватови треба да буду скромнији. У једној наредби будимског магистрата забрањује се да сватови пуцају из пушака и да се ноћу прате по сокацима, „са свећама ужеженим", јер би могао да избије пожар. Строго су кажњавани они који су се картали у новац, и то јавно батинама, најчешће на пијаци. Тако је један осуђен да „колица преко пијаце вуче и варошку и црквену порту чисти". Магистрати су били и против „хорпутера", којим су неки почели да посипају косе (немачки: Haarpuder — прах за косу) и такве су кажњавали великом новчаном глобом.

Године су пролазиле. Магистратске наредбе све су мање могле да утичу на грађане. Нов начин живота постао је и потреба. Сада се више нико није бојао да ће га магистрат, ако ноћу изиђе на улицу, прогласити скитницом. Шездесет година после оне наредбе да се у будимском Табану не сме ноћу да чује никаква свирка, Сава Текелија са осталим српским студентима у Будиму у тај исти Табан ишао је на бал. И све је ту било као и у другим западним градовима. Оркестар је био састављен од инструмената као што је харфа, спинет, флаута, рог, виолина, а играчи су изводили исте игре као и у Бечу. Уместо икона, раније јединих слика, у сали су висиле „контрафе" — портрети угледних грађана, а младићи и девојке имали су косу посуту „хорпутером", који је некад тако саблажњавао њихове дедове.

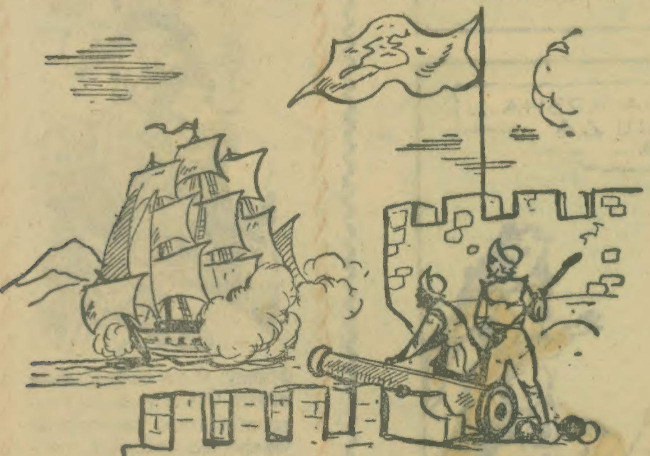
Сада је било више разоноде. Књиге су читале и жене, а оне из имућнијих породица свирале су и харфу, која је сматрана најотменијим инструментом. Приређивани су излети у природу, повезани с музиком и песмом. Онај богобојажљиви калфа, у кога је стално било упрто строго мајсторово око, постао је сада песник. У својим песмама, које су се до данас сачувале у песмарицама с краја XVIII века, калфе су смело и отворено износиле своја стихована осећања и исмејавале оно што им се није свиђало. И сада се некима чинило да се српско друштво у градовима сувише модернизовало и да хоће да заборави старе обичаје, које су дедови тако љубоморно чували. Међутим, и сами еснафи почели су да приређују своје забаве и међусобно се такмичили која ће боље успети. А недељом и празником „поштовани господари" одлазили су у куглану или у гостионице, где су расправљали о својим и јавним пословима.

ЧИТАОЦИМА »ПОЛИТИКИНОГ ЗАБАВНИКА«

НАША РЕДАКЦИЈА СВАКОДНЕВНО ДОБИЈА ПИСМА СВОЈИХ ЧИТАЛАЦА ИЗ ЦЕЛЕ ЗЕМЉЕ СА ЖЕЉАМА ДА СЕ ОБЈАВЉУЈЕ ШТО ВИШЕ МАТЕРИЈАЛА ИЗ ПОЈЕДИНИХ ОБЛАСТИ НАУКЕ, ТЕХНИКЕ И ИСТОРИЈЕ, КАО И РАЗНЕ ЗАНИМЉИВОСТИ. ОДАЗИВАЈУЋИ СЕ ТОМЕ, МОРАЛО ЈЕ ДОЋИ ДО ПОВЕЋАЊА ОБИМА ЛИСТА НА 12 СТРАНА, А С ТИМ И ДО ПОВИШЕЊА ЦЕНЕ, ПРЕМА ТРОШКОВИМА, ОД 15 НА 20 ДИНАРА ПРИМЕРАК. ОД НАРЕДНОГ БРОЈА „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК" ЋЕ РЕДОВНО ИЗЛАЗИТИ НА 12 СТРАНА ДОСАДАШЊЕГ ФОРМАТА, С РАЗНОЛИКИМ МАТЕРИЈАЛОМ У ВЕЗИ СА ЖЕЉАМА НАШИХ ЧИТАЛАЦА. СВА ПИСМА СЛАТИ НА АДРЕСУ: „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК" БЕОГРАД, ПОШТАНСКИ ФАХ 124.

У потрази за гусарским благом

Влада јужноамеричке републике Колумбије одлучила је да пошаље експедицију на острво Санта Каталина, које припада архипелагу Сан Андрес и Провиденција у Карипском Мору, са задатком да пронађе благо које је наводно тамо сакрио чувени енглески пират из 17 века Хенри Морган. Сматра се да вредност закопаног блага достиже астрономску бројку од 8,400.000.000 пезоса. Међу члановима експедиције налази се и известан број људи-жаба, као и неколико стручњака који носе Гајгерове бројаче и камере за подводно снимање.

До свог баснословног богатства Морган је дошао нарочито после освајања Кубе, Порт-о-Пренса и Панаме. Највећи плен задобио је у Панами, под чијим је зидинама потукао јаку шпанску војску од 10.000 људи, помагану артиљеријом и коњицом. Ту је, поред осталог, нашао огромну количину златних и сребрних полуга. Најновије информације до којих је дошла колумбиска влада дају наде да ће ово благо, после готово три века узалудног тражења, најзад бити откривено.

Зашто кажемо:

ПЕТА КОЛОНА

Године 1936, у време грађанског рата у Шпанији, са четири разне стране наступале су према Мадриду четири колоне побуњеничке војске генерала Франка. Нешто пре пада Мадрида, фашистички генерал Мола рекао је у једном говору да, поред оне четири колоне, шпански фашисти имају у борби против Мадрида и пету колону, подразумевајући под тим Франкове агенте и остале издајнике који су у самом опсађеном Мадриду вршили разне саботаже и злочине и који су се бавили шпијунажом у корист Франка.

За веома кратко време, израз „пета колона" постао је синоним за унутрашње издајнике и помагаче реакционарних снага.

Наполеон и... кључала вода

Аустриски канцелар Метерних причао је једном Бизмарку да је убрзо после битке код Аустерлица био позван Наполеону, који се у то време налазио у Бечу. Док је у претсобљу чекао да буде примљен, врата Наполеоновог кабинета отворила су се с треском и кроз њих је, праћен потсмешљивим речима императора, буквално излетео неки млад човек. Убрзо је и Метерних био примљен и кад је званични део аудијенције био завршен Наполеон му је објаснио разлог свог малопређашњег беса. Кривац свему био је Ливингстон, амерички посланик у Паризу, који је био толико непромишљен да му пошаље тог лудог младића, па чак и да му да писмо којим га препоручује Наполеону.

— Тај идиот — поново се стао узрујавати император — тврди да је измислио нешто помоћу чега се војска може превести до Енглеске независно од ветрова и морских струја. И, замислите само, он намерава да то учини помоћу... воде која кључа. Разуме се да ми није преостало ништа друго но да тог лудака једноставно избацим.

Младић који је изазвао Наполеонов гнев био је Роберт Фултон, проналазач пароброда...

И животиње воле да се играју...

Чувени енглески природњак Вилијам Хадзон спавао је једне вечери на некој пустој пољани. Одједном га пробуди мумлање пуме. При слабој светлости месечине, он опази четири велике зверке како му се приближавају. Скамењен, напетих нерава, чекао их је непомично.

Какво је само олакшање осетио кад је схватио да пуме немају никакве зле намере! Оне су се играле и за њих је овај истраживач био једноставно — гледалац. Дозивале су се, трчале једна за другом као да су се играле жмурке, котрљале се по земљи и бориле без икакве злобе. И док их је научник посматрао без даха, оне су, већ сите игре, прескочиле преко њега и ишчезле у ноћи.

И многи други путници могу испричати сличне призоре — дивље животиње знају да се играју. Америчког сивог медведа гризлија веома је опасно срести на путу. Међутим, тај исти гризли страшно воли да се забавља спуштајући се низ снежну падину. Он се неуморно пење на врх, само да би имао задовољство да се поново отисне с њега, као деце низ тобоган.

Игру воли и млади нилски коњ рођен у Зоолошком врту у Амстердаму. Он је измислио диван начин да се забавља. Једног дана у његов базен пао је храстов лист. Видећи то, лагано је спустио своје огромно тело у воду и запливао према листу. Заронивши испод њега, лагано је дунуо и одбацио га у ваздух. Кад је лист пао у воду, он је дунуо поново. И тако се ова грдосија неколико сати забављала једним обичним листићем, пот пуно обузета игром.

Не постоји неспретније животиње од бодљикавог прасета, па ипак и оно воли да се игра. Бодљикава прасад знају чак да нађу начина да се у игри не боду између себе. Ма каква била игра, важи правило да се не сме ударати репом, који је наоружан страшним бодљама.

Птице се препуштају задовољству игре у групама. Оне се, например, у јатима дижу високо у ваздух, а онда, склопивши крила, падају к земљи као камен. Крила отварају тек у последњем секунду. Овај подвиг понављају више пута.

Животиње које живе у групама у игри много потсећају на децу. Јелен се игра на тај начин што „лови" другог јелена; ако успе да га стигне, додирне га својим папком. Може се видети група од четири или шест јелена како се играју „жмурке". Они понекад трче један иза другог и смисао игре састоји се у томе да се направи нагли заокрет да би се престигао претходник. Овакво играње има и практичну страну: примењено у опасним ситуацијама, оно је сигурно спасло живот многим јеленима.

Уопште, код младих животиња игра је припрема за живот. Но, чудно је да и одрасле животиње узимају у њој учешћа, са исто толико задовољства као и њихови млади.

И слонови умеју да се забављају. Једног дана, усред џунгле, афрички истраживач Карл Акелеј пажљиво се приближио групи слонова, међу којима се, како се њему учинило, водила права битка. Заокупљене гажењем и ударањем ногама по земљи, животиње нису изгледале нимало узнемирене присуством човека. Охрабрен, истраживач им се још више приближио. Његово изненађење било је огромно кад је видео да се слонови играју лоптом од земље, стврднуте на сунцу, која је имала пречник од око пола метра. Ударцима ногу и сурле, они су је котрљали и добацивали један другом.

Људи за које не постоји реч »не може«

Пол Мареско, из француског места Сабл д'Олон, био је пре рата прворазредан атлета, сјајан играч рагбија и човек пун воље и амбиције. За време рата, као припадник четвртог тенковског батаљона, у ноћној бици код Ла Рошела, између 6 и 7 новембра 1944 године, био је тешко рањен. Да би му спасли живот, лекари су му ампутирали обе ноге.

Од тога дана живот Пола Марескоа, немоћног инвалида, постао је пример за углед и дивљење свима онима који пате од малодушности или немају довољно храбрости да се ухвате у коштац са животним недаћама. Он је живео дотада у две тесне собе и решио је да сагради кућу. И то сопственим радом и средствима.

Пошто је сам направио планове, уз помоћ једног доброг друга, такође инвалида, приступио је њиховом остварењу. Својим снажним рукама пео се на мердевине и са окретношћу нормалног човека пузао се по скелама. Сам је мешао бетон, слагао цигле и тесао греде. Најзад, његова задивљујућа воља и челична решеност помогли су му да на крову постави 1.400 црепова. После две године рада, кућа која има две собе, споредне просторије, гаражу и лепо однеговану башту прешла је из света маште стопроцентног инвалида у стварност.

Реч „не може" не постоји ни за британског позоришног режисера и критичара Питера Спенсера. У тешкој аутомобилској несрећи, он је пре две године изгубио обе руке. Па ипак, младић је имао довољно енергије да конструише нарочиту машину за писање и ципеле помоћу којих може да куца на њој ножним прстима. Његова професионална активност на тај начин није ничим поремећена и Питер Спенсер и даље својим радом издржава породицу.

Шумски човек

По роману Зена Греја

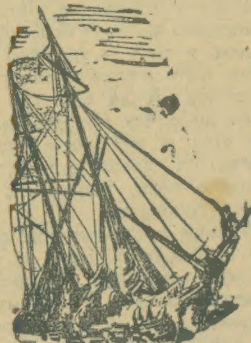

ВЕРОВАЛИ ИЛИ НЕ...

СПАСОНОСАН БРОДОЛОМ

Године 1799, после неколико месеци суше, крај обала Енглеске разбеснео се страховит вихор, који је буквално подигао из воде читав један брод и бацио га на суво, пола километра далеко од обале. Брод се тако нашао крај села Блекпул. Овај необичан бродолом спасао је становништво села од глади која је наступила као последица суше. Наиме, настрадали брод био је натоварен сувим грашком, који су сељаци за тили час разграбили.

ДЕВОЈКЕ С НАЈЧИСТИЈИМ ЗУБИМА НА СВЕТУ

Све до удаје, девојке из афричког племена Коуросоу морају сваког сата, и дању и ноћу, да перу зубе. Због тога оне обично увек носе у устима неку врсту четкице за зубе.

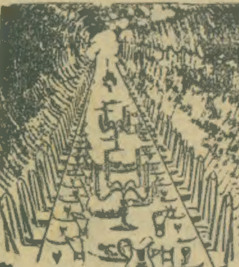
СВАКОГ ДАНА У ДРУГОЈ ГЕНЕРАЛСКОЈ УНИФОРМИ

Плантадженет Херисон из Дерена, у Енглеској, никад није био официр, али је последњих педесет и осам година живота носио генералску униформу, и то сваког дана другу. Он је у својој гардероби имао генералске униформе мексичке, уругвајске, перуанске, данске, аргентинске, немачке и турске војске.

БАНКЕТ У „КАНАЛИЗАЦИЈИ"

Четрнаестог октобра 1903 године, у граду Ватерлоу, у америчкој савезној држави Ајови, обављено је освећење нове мреже за канализацију. Том приликом, у главној канализационој цеви одржан је свечан банкет коме је присуствовало 450 званица.

ГУБИТАК ОД 80 МИЛИОНА РАДНИХ ДАНА

Пре кратког времена, у Француској су објављени статистички подаци о броју несрећних случајева на раду у тој земљи. У 1955 години догодило се 1.014.115 несрећних случајева, од којих су 65.458 били тешки, 1.795 завршило се смрћу, а остали су рањени у лакше. Услед тога изгубљено је око 23.500.000 радних дана,

које је морало да исплати француско социјално осигурање. Ако се томе дода губитак који је претрпела производња услед смрти или доживотног онеспособљења радника, добија се губитак од 80 милиона радних дана. Другим речима, то је исто као кад би седам предузећа, од којих би свако било велико као фабрика аутомобила „Режи-Рено", која броји близу 40.000 радника, обуставило рад за годину.

★ ★ ★

ЗАГРЕВАЊЕ УЛИЦА

На Медисон-авенији, у Њујорку, постављена је испод бетонског слоја читава мрежа челичних цеви, која ће служити за загревање улице. У току зиме, кад почне да пада снег, кроз мрежу цеви протицаће врело уље, чија ће топлота прелазити на улични плочник. При додиру с тлом, снежне пахуљице ће се одмах топити, тако да неће бити потребно чистити улицу од снега.

★ ★ ★

АВИОН У УЧИОНИЦИ

У градској школи у Ситлу, у САД, примењује се можда јединствен метод, који треба да побуди веће интересовање ђака за учење. Наиме, у школи постоје и часови из пилотирања. Али, да теориска настава не би досадила дечацима, директор школе наговорио је ђачке родитеље да купе стари модел авиона за вежбе на земљи. Тако се једног дана у учионици обрео прави правцати авион. Но, у исто време ступило је на снагу и правило: „пилотирање" је дозвољено само ученицима који редовно доносе домаће задатке и са успехом прелазе наставно градиво.

★ ★ ★

БЕШУМНИ КОМПРЕСОР

Ништа тако не повећава градску буку као компресори на градилиштима или при поправци улица. Сада је у Америци израђен нов тип ове алатке, који ради готово без икаквог шума. Наиме, око компресора налази се навлака испуњена изолационим материјалом, који ублажава продоран звук, претварајући га у веома слаб шум. Ови нови компресори нарочито су погодни за рад у оним деловима града где је потребна тишина, тј. у близини болница, школа, радио-станица, итд.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

ДА БИ БИЛИ ОТПОРНИЈИ...

Ускоро ће авиони и ракете моћи да лете брзином од 4.600 километара на сат без бојазни да ће се, услед загревања материјала и најмање изменити. Ово ће се постићи благодарећи проналаску новог челика, који већ производи једна фабрика у Америци. Тај челик је веома лак, не рђа и врло је отпоран према високим температурама. Поред тога, он је знатно јефтинији од легура титанијума које су се досад употребљавале.

ЛЕПАК ЗА МЕТАЛЕ

У лабораторији Националног бироа за стандарде у Колораду начињен је нов лепак за метале, који је бољи од свих ранијих ако се претходно охлади до близу апсолутне нуле. Он тако чврсто спаја метале да је готово немогућно раставити их. Употребљава се за спајање бакарних плочица код електромагнета.

НАРКОТИЧНИ ПИШТОЉ

Два Американца начинила су подводни пиштољ којим се могу ловити чак и морске немани као што су ајкуле. Уместо метка, пиштољ избацује млаз неког наркотичног средства, који опије животињу већ после 15 секунди и држи је у таквом стању око пола сата. За то време риба је потпуно безопасна и може се рукама хватати. Потребно је само испалити „метак" у близини уста или шкрга рибе.

НАУЧНА ВРЕДНОСТ „ЗМАЈЕВИХ ЗУБА"

У једној пећини у Јужној Кини нађена је вилица неког великог мајмуна, која баца нову светлост на човеково порекло и развој. По мишљењу кинеског палеонтолога који је вилицу испитао, овај мајмун је живео пре 400.000 до 600.000 година и то је заједнички предак и мајмуна и човека. Како он каже, и раније се знало за постојање овакве врсте мајмуна, и то по нађеним зубима, који су се могли наћи чак и у продаји, под именом „зуби змаја", којима је приписивана магична моћ. Вилицу су били нашли неки сељаци и сматрали су да је то вилица змаја. У истој пећини нађене су и кости јелена, тапира и других животиња за које се зна да су живеле у Кини пре пола милиона година.

ИСПИТИВАЊЕ МЕТАБОЛИЗМА

У америчком Институту за народно здравље, известан број добровољаца подвргнут је разним испитивањима да би се утврдило на који начин човечје тело искоришћује храну, воду и ваздух. Ти добровољци живе у нарочитим затвореним просторијама и на глави имају шлемове од пластичне масе. Специјални електронски апарати без престанка контролишу ваздух који они издишу. Ова испитивања послужиће и за проналажење узрока гојазности, срчаних обољења и обољења од рака.

ПОВРЕЂЕНЕ БИЉКЕ СТВАРАЈУ ОТРОВЕ

Повређене биљке могу да затрују околни ваздух угљен-моноксидом. Ово су утврдила два лекара из Аеронаутичке медицинске школе у Тексасу, у САД. Они су посматрали цвеће и неке друге биљке и нашли у њиховом ткиву доста јаке концентрације угљен-моноксида. Овај проценат смањује се на сунчаној светлости и кад биљка има доста воде и кисеоника. Ово ће бити од нарочите важности приликом опремања будућих интерпланетарних бродова, где је питање ваздуха, односно кисеоника, од првоуразредног значаја.

ОБОЈИЦА СУ РЕКОРДЕРИ

Ниједан милионар, вероватно, није повећао своје богатство за тако кратко време као што је то учинио Вилијам Вандербилт, који је 1877 године наследио 90 милиона долара, а кад је умро, 1885, оставио је 200 милиона. С друге стране, вероватно ниједан човек није за тако кратко време изгубио своје богатство као што је то учинио Огден Армур, из Чикага, који је 1921 године, за свега деветнаест недеља, изгубио 130 милиона долара.

ПРЕМОРЕНОСТ ИЗАЗИВА ВИЗИЈЕ

Приликом опита у Авионској медицинској школи у Тексасу, установљено је да се после напорног и непрекидног 30-часовног рада код пилота јављају визије и халуцинације. Тако је једна група добровољаца без већих сметњи издржала 30 часова рада, али су после тога готово сви почели да виде и осећају ствари и појаве које нису постојале. По мишљењу лекара, не би требало тражити форсиран рад код пилота, јер би то могло да има кобне последице.

ДУГОТРАЈНЕ ФЛУОРЕСЦЕНТНЕ ЛАМПЕ

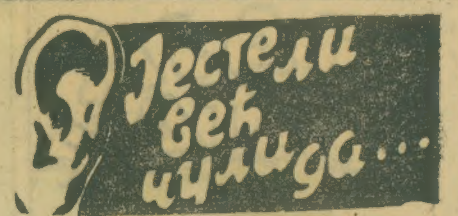
У Америци је пуштена у продају флуоресцентна лампа која даје два и по пута јачу светлост него досадашње лампе ове врсте. За ову нову лампу употребљена је мешавина ретких гасова, која ће јој знатно продужити век трајања.

ЗРАЧЕЊЕ СТВАРА ЧУДОВИШТА

Научници из Националне лабораторије у Калифорнији, зрачењем ембриона животиња, добили су чудовишта која су, поред осталих аномалија, имала две главе или повећан број ногу. Прво су чињени опити са скакавцима. Кад су ембриони зрачени у доба деобе ћелија и стварања разних органа, добијени су младунци с две главе, с више пари удова, с два тела, итд. Ово је, уствари, веома кратак период у развитку ембриона, али је најпогоднији за зрачење, које тада чак не мора да буде много јако. Ако се ембрион зрачи пре или после тог периода, чак и у јачим дозама, неће се добити тако добри резултати.

ТАКО ОНИ МИСЛЕ...

На конгресу психолога у Њујорку, два лекара из Конектикета изнела су резултате добијене проучавањем деце у основним школама. Ако деца рано пођу у забавиште, доцније у школи не показују тако добре резултате као она која су пошла касније. Зато би савет ове двојице лекара био: не шаљите децу у забавишта и школе сувише рано.

...прва београдска гимназија почела је рад 1839 године. Имала је тада два професора и седамдесет и једног ученика.

...за највећи метални новац који је икад кован сматра се шведски новац из 1660 године, који је имао вредност од осам талира, а био тежак преко седам килограма.

...у броду којим су јунаци Жил Верновог романа „Путовање са Земље на Месец" пошли у васиону налазила су се и два пса, од којих се један звао „Сателит", а други Дијана.

...малахит, име једне од руда бакра, постало је од грчке речи „малахи", која значи „црни слез". Назван је тако највероватније због тога што је боја малахита слична боји слезовог листа.

...први прави међународни шаховски турнир одржан је 1851 године у Лондону.

...не зна се тачно откад се Кинези при јелу служе штапићима. Али, већ у „Књизи етикеције", написаној у периоду Зараћених држава (403—221 пре наше ере), говори се о томе кад штапиће треба употребити. „Ако се у супи налази ма шта од чврсте хране, то треба узети штапићима", — каже се у овој књизи.

...име Финске долази од назива који је још Тацит дао становницима тих крајева — Фенни — чиме је вероватно хтео да обележи да су то становници баровитих предела. Као што је познато, Финци своју земљу називају Суоми, што такође означава земљу пуну барустина.

...Ескими називају кајаком само онај чамац којим се служе мушкарци. Исти тај чамац ако га употребљава жена они зову „умијак".

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

ЗА МАЛЕ ЦРТАЧЕ

Нацрта се јаје
— нек је цртеж леп! —
па му се додају
главица и реп.
Па кутија ова,
цео леви кут,
горе мало крова,
доле танак прут.
Кљун, крило и око
и црн улаз к том.
Окачи високо
птицу и њен дом!

ПИТАЛИЦЕ

1) Ко све језике на свету говори?
2) У ком месецу људи најмање једу?
3) Које цвеће најбрже расте?

(Одговори: 1 — одјек; 2 — у фебруару јер има 28 дана; 3 — ледено цвеће на прозорском окну.)

ЗАГОНЕТКА

Речна риба, масна, мека,
и четинар, ал' не смрека,
кад се споје тада чине
град поносне Војводине!

МЕСТО А

МЕСТО Б

Имате ли дара за авијатичара?

Неки пилот пошао је својим авионом из места А у место В. Са собом је понео тачно 200 литара бензина. Ваздушне линије су потпуно исте са линијама на слици. Тамо где се линија прекида, прекида се пут и морате се вратити натраг.

Покушајте и ви да летите овим путем. Свака тачка значи један литар бензина. Онај ко стигне од А до В с најмањим утрошком горива — најбољи је авијатичар.

Скрећемо пажњу нашим пилотима да је 200 литара бензина сасвим довољно за тај пут.

УКРШТЕНИ РЕЧИ

Водоравно: 1) иницијали енглеског књижевника („Робинсон Крусо"; 3) један хемиски елемент; 5) провинција у Индији; 7) савремена америчка књижевница; 8) мушко име; 10) један инсект; 11) пребивалиште; 12) хемиски знак за рутенијум; 13) македонско мушко име; 14) опрема; 17) платнена завеса која се при дизању савија у свитак; 18) део аутомобилског мотора (множ.); 20) једна приповетка Милована Глишића; 21) показна заменица; 23) јеврејско мушко име; 24) индустриска биљка; 25) придевска заменица; 26) орган чула вида; 27) град у Италији; 30) део кола; 31) предлог.

Усправно: 1) јединица за силу у апсолутном систему мера; 2) марка аутомобила; 3) неодређена заменица; 4) град и пристаниште у САД; 5) поглавље; 6) голман наше фудбалске репрезентације; 7) један четинар; 9) лична заменица; 11) помоћна конструкција која се прави од греда и дасака за време зидања грађевинских објеката; 15) примедба; 16) француски књижевник („Жан Кристоф); 18) наша планина; 19) острво у Јонском Мору; 20) стара српска престоница; 22) узвик; 24) наша река; 28) део круга; 29) похвална песма.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) го; 3) коса; 5) фајанс; 7) керамика; 9) ала; 10) саг; 11) па; 12) ар; 14) ла; 15) Хавана; 18) киви; 19) базалт; 21) то; 22) А(лфред) Н(обел); 23) ро; 25) уже; 27) нос; 28) Шумадија; 31) рилица; 32) рима; 33) Ра.

Усправно: 1) Гоја; 2) осам; 3) кара; 4) анис; 5) фелах; 6) скала; 7) кап; 8) ага; 12) авиза; 13) раван; 16) Ака; 17) Нил; 19) божур; 20) Троја; 21) туш; 24) оса; 26) емир; 27) Ница; 29) алир; 30) Дима.

ПАЈА ПАТАК

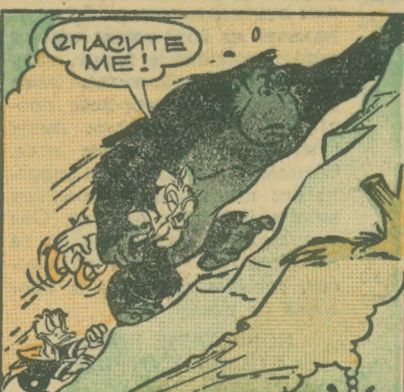

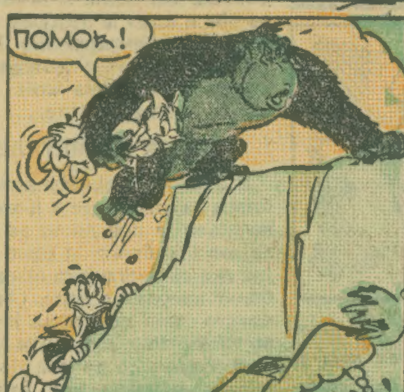

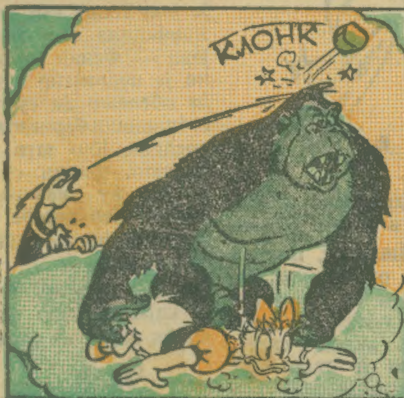

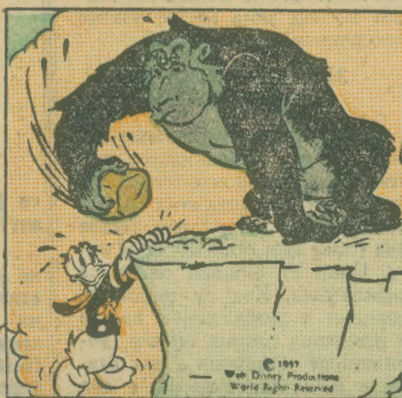

Ква-Ква! урећује Паја Патак

ИМА-НЕМА

Хорације отишао од куће и два дана га нема. Забринута, оде Белка у полицију да пријави његов нестанак. Наравно, морала је да да Хорацијев лични опис. Све је било у реду, али кад дође до рубрике „особени знаци", ту Белка запе.

— Зар не знате да ли је нестали имао какав особени знак? — пита је зачуђено полициски службеник.

— Е, то од вас зависи, — одговори Белка.

— Како то, молим вас? — Откуд би то од нас зависило?

— Тако је као што вам кажем, — остаје Белка при своме. — Ако га пронађете тек кроз месец дана, онда сигурно неће имати никаквог знака. Али ако га упецате данас-сутра, видећете му на челу траг од ципеле којом сам га погодила пре но што је успео да побегне!

ОДГОВОР НА ПИТАЊЕ

— А како је са апетитом? — пита лекар Пају Патка.

— Како кад, — одговори Паја. — Некад га имам, а некад немам.

— Кад, например, не осећате жељу за јелом?

— Кад се добро наједем!

Који је ОДГОВОР тачан

ЗАЈИК је:
- врста зеца
- биљка
- варош у Турској
- наша народна игра

ВУЧИЦЕ су:
- врста воћа
- забавна игра
- село
- група језера у Далмацији

ХЕРБЕРТОВ ГИМНАСТИЧКИ СИСТЕМ потсећа на вежбе:
- старих Грка
- старих Римљана
- средњовековних витеза
- становника са острва Тихог Океана

ПЛАНИНА ПОЉЕ налази се у:
- Словенији
- Хрватској
- Македонији
- Србији

ОДГОВОР:

ЗАЈИК је шибље наших крајева. Горњи листови привидно су цели, а доњи трочлани. Златножути лептирасти цветови образују растресит грозд.

ВУЧИЦЕ су врста смокава. Оне имају смеђу кожицу и црвено месо и најслађе су међу свим врстама смокава.

ХЕРБЕРТОВ ГИМНАСТИЧКИ СИСТЕМ, природни метод, основао је Херберт Жорж на принципу човековог повратка природи: сунцу, ваздуху и води, уз вежбе: ходање, трчање, скакање, пењање, дизање терета, бацање, бокс, рвање и пливање. Овај систем потсећа на вежбања старих Грка.

ПЛАНИНА ПОЉЕ је карсно поље које има површину од 11 квадратних километара, а налази се југозападно од Љубљанског Поља. На његовом јужном крају избија река Унец, као продужетак понорнице Пивке, па на северном крају поново понире, да се у Љубљанском Пољу јави као Љубљаница.

Светлан и Аладинова чаробна лампа

